

RAPPORT

Aanvulling PlanMER Omgevingsvisie

Provincie Fryslân

Klant: Provincie Fryslân

Referentie: BH2718TPRP2003311533

Status: Definitief/P01.01

Datum: 31 maart 2020

HASKONINGDHV NEDERLAND B.V.

Koggelaan 21
8017 JN ZWOLLE
Transport & Planning
Trade register number: 56515154

+31 88 348 65 00 **T**
info@rhdhv.com **E**
royalhaskoningdhv.com **W**

Titel document: Aanvulling PlanMER Omgevingsvisie

Ondertitel: AMER Omgevingsvisie Fryslân
Referentie: BH2718TPRP2003311533
Status: P01.01/Definitief
Datum: 31 maart 2020
Projectnaam: Aanvulling PlanMER Fryslan
Projectnummer: BH2718
Auteur(s): Mark Groen

Gecontroleerd door: Véronique Maronier

Datum/paraaf: 31-03-2020, VM

Goedgekeurd door: Mark Groen

Datum/paraaf: 31-03-2020, MG

Classificatie

Projectgerelateerd

Disclaimer

Niets uit deze specificaties/drukwerk mag worden vereenvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van HaskoningDHV Nederland B.V.; noch mogen zij zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor andere doeleinden dan waarvoor zij zijn vervaardigd. HaskoningDHV Nederland B.V. aanvaardt geen enkele verantwoordelijkheid of aansprakelijkheid voor deze specificaties/drukwerk ten opzichte van anderen dan de personen door wie zij in opdracht is gegeven en zoals deze zijn vastgesteld in het kader van deze Opdracht. Het geïntegreerde QHSE-managementsysteem van HaskoningDHV Nederland B.V. is gecertificeerd volgens ISO 9001:2015, ISO 14001:2015 en ISO 45001:2018.

Inhoud

1	Inleiding	1
2	Samenhang tussen beleidsopgaven	2
2.1	Samenhangend netwerk van steden en dorpen	3
2.2	Slimme groei van de Gastvrijheidseconomie	4
2.3	Duurzame landbouw	4
2.4	Karakteristieken van het landschap zijn beleefbaar	5
2.5	Behoud van het Friese erfgoed	5
2.6	Natuur beschermen en ontwikkelen	6
2.7	Verbeteren en schoon houden van het milieu	7
2.8	Kwaliteit en kwantiteit van grondwater zijn op peil	7
2.9	Kansen en knelpunten van integrale opgaven	8
3	Samenhang Omgevingsvisie, Omgevingsverordening en programma's	10
4	Alternatieven	11
5	Effectbeoordeling, doelbereik en monitoring	13
6	Natuur en Passende Beoordeling	14

1 Inleiding

Deze rapportage betreft een aanvulling op het planMER voor de Ontwerp Omgevingsvisie Fryslân. Hierin wordt invulling gegeven aan een aantal adviezen die zijn uitgebracht door de Commissie m.e.r. op 13 februari 2020 ten behoeve van de besluitvorming over de definitieve Omgevingsvisie. Alleen de adviezen die passen bij het detail- en abstractieniveau van de Omgevingsvisie worden nader uitgewerkt in deze rapportage. Op hoofdlijnen gaat het om de volgende punten:

- Inzicht in de samenhang tussen de beleidsopgaven, zodat duidelijk wordt wat de relatie is tussen de vier urgente opgaven aan de ene kant en de 'Basis op orde' aan de andere kant. En ook de kansen en dilemma's binnen en tussen de opgaven (zie hiervoor hoofdstuk 2).
- Inzicht in de relatie tussen Omgevingsvisie enerzijds en de omgevingsverordening en programma's anderzijds, waardoor blijkt welke randvoorwaarden meegegeven worden in de uitvoering van het beleid en hoe de integraliteit bewaakt wordt (zie hiervoor hoofdstuk 3);
- Een uiteenzetting op welke wijze en op basis van welke milieuoverwegingen gekozen is voor één alternatief in de Omgevingsvisie (zie hiervoor hoofdstuk 4);
- Een nadere concretisering van opgaven en beoordelingscriteria, zodat duidelijk wordt wanneer de opgaven gerealiseerd zijn en een goede monitoring kan plaatsvinden (zie hiervoor hoofdstuk 5);
- De Passende beoordeling is te stellig en op onderdelen niet navolgbaar. Door een verdere verdieping van de voorgaande punten, moet ook de Passende beoordeling verder uitgewerkt worden en ook aangegeven worden hoe de natuur verbeterd kan worden (zie hiervoor hoofdstuk 6).

2 Samenhang tussen beleidsopgaven

Het advies van de Commissie m.e.r. is als volgt geformuleerd:

De Commissie adviseert in het MER te laten zien:

- Hoe de opgaven uit de Basis-op-Orde zich verhouden tot de overige opgaven in de Omgevingsvisie;
- Wat de milieueffecten van het gewijzigd beleid zijn;
- In hoeverre het op orde brengen van de Basis een noodzakelijke voorwaarde is om de vier urgente opgaven te verwezenlijken.

De Commissie adviseert tevens kansen en knelpunten van integrale opgaven te beschrijven.

De ambitie voor 2030-2050 is een vitale, veerkrachtige, karakteristieke en gezonde fysieke leefomgeving voor de gehele provincie. Om die ambitie waar te kunnen maken moet de basis op orde zijn en worden vier grote opgaven uitgewerkt in de Omgevingsvisie.

Fryslân heeft veel kwaliteiten die men wil behouden en versterken. Dat moet op een slimme manier gebeuren: niet door veranderingen tegen te houden maar door gewenste nieuwe ontwikkelingen te laten vertrekken vanuit de bestaande omgevingskwaliteiten. Om de bestaande kwaliteit op orde te hebben en te houden, voert de provincie haar wettelijke taken uit en neemt ze de verantwoordelijkheden die ze als provincie wil nemen. De Basis op orde omvat het 'reguliere provinciale werkpakket' voor de diverse basiskwaliteiten van de Friese leefomgeving. Vaak gaat het om goed onderhoud en beheer. Maar waar verbeteringen gewenst zijn, wordt ook sturing en uitwerking geven aan verbeteringsplannen. De provincie heeft acht doelstellingen voor de bestaande kwaliteit geformuleerd:

1. Samenhangend netwerk van steden en dorpen
2. Slimme groei van de gastvrijheidseconomie
3. Duurzame landbouw
4. Karakteristieke van het landschap zijn beleefbaar
5. Behoud van het Friese erfgoed
6. Natuur beschermen en ontwikkelen
7. Verbeteren en schoon houden van het milieu
8. Kwaliteit en kwantiteit van (grond)water zijn op peil

Voor deze acht doelstellingen voor de Basis op orde zijn diverse subdoelen geformuleerd in hoofdstuk 5 van de Omgevingsvisie. Onderstaand worden de acht doelstellingen benoemd en de diverse subdoelen die daarbij zijn geformuleerd. Aan de hand van de drie vragen van de Commissie m.e.r. wordt van ieder van de doelstellingen aangegeven hoe deze zich verhouden tot de vier grote opgaven zoals die in het planMER reeds zijn beoordeeld: (1) hoe verhouden de opgave uit de Basis-op-Orde zich tot de overige opgave in de Omgevingsvisie, (2) wat zijn de milieueffecten van het gewijzigd beleid en (3) in hoeverre is het op orde brengen van de Basis een noodzakelijke voorwaarde om de vier urgente opgaven te verwezenlijken.

In de laatste paragraaf wordt ingegaan op de kansen en knelpunten van de integrale opgaven.

2.1 Samenhangend netwerk van steden en dorpen

De Basis op orde kent de volgende subdoelstellingen op dit punt:

- Een vitaal en samenhangend netwerk van steden en dorpen met een variatie aan woningen, bedrijven, kennis- en onderwijsinstellingen, werkgelegenheid en voorzieningen;
- Goede bereikbaarheid van het netwerk, intern én extern: snel, veilig, comfortabel, duurzaam en goed ingepast in de omgeving. De digitale bereikbaarheid is optimaal;
- Toename van het goederenvervoer over water (in tonnages);
- Verbetering van de verkeersveiligheid: nul verkeersdoden in 2050;
- Betrouwbare veerverbindingen naar de Waddeneilanden met aantrekkelijke aanland- en vertrekplaatsen voor de veerboten;
- Het huidige gebruik van de bestaande lucht- en heliavens continueren, binnen wettelijke normen. Intensivering van luchtruimgebruik doet geen afbreuk aan het leefklimaat;
- Toename van de aantrekkelijkheid van stads- en dorpscentra, de leegstand van bebouwing in de centra is afgenomen.

Hoe verhoudt dit zich tot overige opgaven Omgevingsvisie?

In hoofdzaak wordt met bovenstaande het bestaande beleid doorgezet. Het netwerk van steden en dorpen biedt wel meer ruimte voor gemeenten om eigen keuzes te maken op het gebied van wonen, werken en voorzieningen (bijvoorbeeld ten aanzien van regionale centra). Maar voor de structuur en het functioneren van kernen is dit geen wezenlijke wijziging. In de Omgevingsvisie wordt vanuit de opgave *Fryslân vitaal, leefbaar en bereikbaar* meer nadruk gelegd op transformatie van bebouwd gebied en op leefbaarheid, met doelstellingen als een hoge tevredenheidsscore, afname van leegstand en een inrichting van de leefomgeving gericht op een bijdrage in de gezondheid. En er wordt een extra accent gelegd op bereikbaarheid van economische centra en circulaire economie.

Wat zijn de milieueffecten van het gewijzigd beleid?

De milieu- en omgevingseffecten van dit nieuwe beleid zijn reeds beschreven in het planMER. Hoofdstuk 3 waar het gaat om de effecten van het nieuwe beleid *Fryslân vitaal, leefbaar en bereikbaar* en hoofdstuk 7 waar het gaat om de elementen van “de basis op orde” die betrekking hebben op de kwaliteit van de leefomgeving. In het kader van de definitieve Omgevingsvisie zijn er geen aanvullingen ten opzichte van de ontwerp Omgevingsvisie te beoordelen op effecten op de leefomgevingskwaliteiten.

Is “de basis op orde” op dit punt een noodzakelijke voorwaarde om de vier urgente opgaven te verwezenlijken?

Een samenhangend netwerk van steden en dorpen is van belang voor de opgave vitaal, leefbaar en bereikbaar. “De basis op orde” is beleid wat reeds geruime tijd geleden is ingezet en wat voor een belangrijk deel is gebaseerd op goed onderhoud en beheer van kwaliteiten van Fryslân. De bereikbaarheid van voorzieningen (leefbaarheid) door goede infra en sterke regionale en stedelijke centra in de nabijheid zijn van belang in relatie tot vitaliteit, leefbaarheid en bereikbaarheid. Ook de werkgelegenheid is afhankelijk van een goed bereikbare kernenstructuur met een passend aanbod aan bedrijventerreinen, kennis- en onderwijsinstellingen.

2.2 Slimme groei van de Gastvrijheidseconomie

De Basis op orde kent de volgende subdoelstellingen op dit punt:

- Slimme groei van de Gastvrijheidseconomie in Fryslân;
- Wateroevers en kustlijnen open, beleefbaar en toegankelijk houden.

Hoe verhoudt dit zich tot overige opgaven Omgevingsvisie?

In hoofdzaak wordt met bovenstaande het bestaande beleid van Streekplan Fryslân 2007 doorgezet. De beleidswijziging betreft met name de nadruk op aanvullingen die het aanbod complementeren, in plaats van meer van het zelfde, en op intensivering van de inspanningen om via slimme groei meer van inkomend toerisme te profiteren. In de overige opgaven van de Omgevingsvisie komt dit niet terug.

Wat zijn de milieueffecten van het gewijzigd beleid?

Voor zover mogelijk zijn de milieueffecten van het gewijzigde beleid reeds beschreven in paragraaf 7.2 van het PlanMER.

Is “de basis op orde” op dit punt een noodzakelijke voorwaarde om de vier urgente opgaven te verwezenlijken?

Een slimme groei van de Gastvrijheidseconomie is geen noodzakelijke voorwaarde voor de urgente opgaven. Het is beleid wat reeds geruime tijd geleden is ingezet. De wijziging is relatief beperkt van aard.

2.3 Duurzame landbouw

De Basis op orde kent de volgende subdoelstelling op dit punt:

- In 2025 is de Friese landbouw duurzaam, zowel ecologisch als economisch.

Hoe verhoudt dit zich tot overige opgaven Omgevingsvisie?

Dit beleid in het kader van de Basis op orde is integraal onderdeel van de opgave “versterken van de biodiversiteit”. Het is beleid dat in het kader van de Beleidsbrief duurzame landbouw 2017 reeds in gang is gezet. Nieuw is dat ingezet wordt op stimuleren van verduurzaming (rol van de provincie) bij uitbreiding van agrarische bedrijven en dat principes worden toegepast bij vergroting van agrarische percelen in plaats van regels over omvang.

Wat zijn de milieueffecten van het gewijzigd beleid?

De milieueffecten zijn beschreven in paragraaf 6.5.4 van het PlanMER. Het loslaten van strikte regels bij vergroting van agrarische percelen past in de gedachte van de Omgevingswet. In het kader van de Omgevingsvisie is het effect hiervan niet beoordeeld omdat dit maatwerk is en een detailniveau vergt wat niet past bij deze Omgevingsvisie. Duidelijk is wel dat de methode van de ‘Nije Pleats’ (vrijwel altijd) dient te worden toegepast. In de Nije Pleats methodiek adviseren relevante deskundigen, in samenspraak met omwonenden, in een vroeg stadium integraal over de inpassing van een agrarisch bedrijf in de omgeving. Deze werkwijze is toegesneden op het optimaal toepassen van de inhoudelijke principes. In de Omgevingsverordening wordt aangegeven vanaf welke omvang de Nije Pleats methode relevant is, zodat dit niet voor beperkte agrarische ontwikkelingen nodig is.

Is “de basis op orde” op dit punt een noodzakelijke voorwaarde om de vier urgente opgaven te verwezenlijken?

Een duurzame landbouw is een noodzakelijke voorwaarde om de urgente opgave voor versterking van de biodiversiteit te bereiken. Bestaande landbouwmethoden hebben invloed op het bodem- en insectenleven

en daarmee op de weidevogelstand. Ook verdroging van natuur door lage waterpeilen speelt een rol. Natuurgebieden verruigen door de neerslag van stikstof, onder andere afkomstig van de landbouw. Herstel van biodiversiteit vraagt om verbetering van de kwaliteit van leefgebieden en om het versterken van de samenhang tussen die gebieden. Niet alleen in en tussen natuurgebieden, maar ook in het agrarisch gebied. Een natuurinclusieve landbouw vormt hierin derhalve een belangrijke schakel.

2.4 Karakteristieken van het landschap zijn beleefbaar

De Basis op orde kent de volgende subdoelstelling op dit punt:

- Friese landschapstypen en hun ontstaansgeschiedenis blijven herkenbaar

Hoe verhoudt dit zich tot overige opgaven Omgevingsvisie?

Voor een deel gaat het hier om behoud en herstel van landschap en cultuurhistorie. Bij de energietransitie opgave en de klimaatopgave kunnen gebiedskenmerken zoals hoogteligging, waterlopen en dijken het vertrekpunt vormen voor mogelijke oplossingen. In die zin is er een duidelijke relatie met de opgave om Fryslân energieneutraal te maken en klimaatadaptief in te richten. Via de principes wordt geborgd dat de omgevingskwaliteiten van landschap en cultuurhistorie, zoals weergegeven in de provinciale nota Grutsk op 'e Romte, herkenbaar blijven, doorwerken en gebruikt worden in plannen en projecten.

Wat zijn de milieueffecten van het gewijzigd beleid?

Bij alle opgaven zoals gedefinieerd in de Omgevingsvisie waarbij mogelijk sprake is van effecten op landschap en cultuurhistorie is dit reeds in het planMER beschreven (zie hoofdstuk 6). Belangrijk voor “de basis op orde” is dat het beleid in essentie niet wijzigt. Er blijft sprake van een zorgvuldige afweging van belangen en van de kernkwaliteiten van landschap en cultuurhistorie zoals opgenomen in de structuurvisie Grutsk op 'e Romte. Wat anders wordt is dat de principes ‘omgevingskwaliteiten als ontwerpbasis’, ‘koppelen en verbinden’, ‘decentraal wat kan’, ‘ja, mits’ en ‘ruim op inhoud, sturen op proces’ betrokken dienen te worden. Dit wordt samen met gemeenten nader ingevuld.

Is “de basis op orde” op dit punt een noodzakelijke voorwaarde om de vier urgente opgaven te verwezenlijken?

Het beleefbaar zijn van de karakteristieken van het Friese landschap speelt bij alle urgente opgaven een rol. Het is echter geen noodzakelijke voorwaarde om die opgaven te verwezenlijken. Het wordt wel mede afgewogen in de principes die bij verschillende ontwikkelingen worden gehanteerd.

2.5 Behoud van het Friese erfgoed

De Basis op orde kent de volgende subdoelstelling op dit punt:

- Behoud en ontwikkeling van het Friese erfgoed. Zowel boven als onder de grond en zowel bebouwd als onbebouwd (groen, water).

Hoe verhoudt dit zich tot overige opgaven Omgevingsvisie?

Het Fries erfgoed bestaat uit gebouwd erfgoed, zoals rijksmonumenten, karakteristieke bouwwerken, stads- en dorpsgezichten, archeologisch erfgoed en cultuurlandschappelijk erfgoed (Unesco Werelderfgoed Waddenzee). Het Fries levend erfgoed van Fries belang (Friese rassen en gewassen) staat op een lijst van het Platform Friese rassen en gewassen. De provincie heeft op grond van de Erfgoedwet en WRO/ Omgevingswet wettelijke taken op het gebied van erfgoed en archeologie. Daarnaast zijn met het Rijk afspraken gemaakt over bijvoorbeeld restauratie van rijksmonumenten en ruimtelijk beleid voor erfgoed. Verder stimuleert de provincie hergebruik van karakteristieke bebouwing

met kennis en kunde, het ondersteunen van goede initiatieven en van organisaties als Kenniscentrum Herbestemming Noord. Behoud en/of ontwikkeling van het Friese erfgoed wordt daarom bij alle opgaven betrokken.

Wat zijn de milieueffecten van het gewijzigd beleid?

Bij alle opgaven zoals gedefinieerd in de Omgevingsvisie waarbij mogelijk sprake is van effecten op landschap, cultuurhistorie en archeologie is dit reeds in het planMER beschreven (zie hoofdstuk 6). Belangrijk voor “de basis op orde” is dat het beleid in essentie niet wijzigt.

Is “de basis op orde” op dit punt een noodzakelijke voorwaarde om de vier urgente opgaven te verwezenlijken?

Dit onderdeel van de ‘basis op orde’ is geen noodzakelijke voorwaarde om de urgente opgaven te verwezenlijken. Het wordt wel mede afgewogen in de principes die bij verschillende ontwikkelingen worden gehanteerd als onderdeel van de wettelijke taken van de provincie.

2.6 Natuur beschermen en ontwikkelen

De Basis op orde kent de volgende subdoelstellingen op dit punt:

- Realisatie van het Friese deel van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) in 2027. Bescherming van het areaal en de kwaliteiten van het natuurnetwerk;
- Natuurwaarden in het agrarische gebied behouden en herstellen. Realisatie van vitale weidevogelpopulaties in Fryslân, waarbij de Grutto als gids-soort fungeert (streven: 10.000 broedparen in 2020);
- Jaarlijkse vermindering van gewasschade door ganzen, in combinatie met instandhouding van ganzensoorten;
- Gebieden waar het echt stil is, blijven stil. Gebieden met volop duisternis, blijven donker.

Hoe verhoudt dit zich tot overige opgaven Omgevingsvisie?

De extra inzet van de provincie om de natuur, stilte en duisternis te beschermen komt grotendeels terug bij de opgave ‘Fryslân versterkt biodiversiteit’ (zie hoofdstuk 6 van het planMER). Aanvullend is in ‘de basis op orde’ genoemd dat de provincie voornemens is om extra in te zetten op het behouden van duisternis. Ze stimuleert dat de lichtuitstraling van lichtbronnen in en buiten gebieden met volop duisternis beperkt wordt en blijft. Dit doet ze onder meer door het maken van afspraken en convenanten met betrokken partijen.

Wat zijn de milieueffecten van het gewijzigd beleid?

Als gevolg van deze beleidsuitspraken zijn er geen milieueffecten te benoemen anders dan reeds opgenomen in het planMER. De extra inzet van de provincie biedt mogelijk wel een kans voor toename van donkerte. Indirect heeft dit mogelijk weer positieve effecten op natuur.

Is “de basis op orde” op dit punt een noodzakelijke voorwaarde om de vier urgente opgaven te verwezenlijken?

De natuur beschermen en ontwikkelen is een noodzakelijke voorwaarde om de urgente opgave voor versterking van de biodiversiteit te bereiken. De Omgevingsvisie zet vooral extra in op natuurinclusief ontwerpen, het versterken van de samenhang tussen natuur en economie en natuur en samenleving, soorten van Fries belang en biodiversiteit in het Veenweidegebied.

2.7 Verbeteren en schoon houden van het milieu

De Basis op orde kent de volgende subdoelstellingen op dit punt:

- Saneringssituaties (zoals geluidhinder, bodemverontreiniging) oplossen en wat schoon is schoon houden;
- Luchtkwaliteit in Fryslân blijft minimaal op het huidige niveau;
- Veilige leefomgeving waarin de risico's en mate van hinder op een aanvaardbaar niveau liggen;
- Verontreiniging en uitputting van bodem en ondergrond gesaneerd en voorkomen; waardevolle bodemelementen zoveel mogelijk behouden;
- Ontgrondingen koppelen aan andere doelen, met meerwaarde voor de omgeving.

Hoe verhoudt dit zich tot overige opgaven Omgevingsvisie?

Voor het verbeteren en schoonhouden van het milieu (bv. bodem en waterkwaliteit en luchtkwaliteit) blijft de provincie grotendeels haar wettelijke taken en verantwoordelijkheden nemen zoals reeds verwoord in vigerend beleid. Nieuw is dat waar in een gebied mogelijkheden en draagvlak aanwezig zijn om meer ambitieuze milieunormen te realiseren, de provincie dat wil benutten. Het is nog niet concreet uitgewerkt op welke wijze de provincie dit wil benutten. Het verbeteren en schoonhouden van het milieu is één van de basis taken van de provincie en heeft daarmee een relatie met alle opgaven zoals opgenomen in de Omgevingsvisie.

De aanpak van de te hoge stikstofdepositie op gevoelige Natura 2000 gebieden zal leiden tot maatregelen en afspraken met verschillende sectoren. Dit is nog niet uitgekristalliseerd.

Wat zijn de milieueffecten van het gewijzigd beleid?

Het betreft hier in essentie vigerend beleid met positieve effecten op het gebied van veiligheid en stikstofdepositie (luchtkwaliteit). Dit is met name van belang in relatie tot een gezonde en veilige leefomgeving en behoud van de biodiversiteit.

Is “de basis op orde” op dit punt een noodzakelijke voorwaarde om de vier urgente opgaven te verwezenlijken?

Omdat het vigerend beleid betreft zijn het belangrijke beoordelingscriteria die ook in het planMER zijn gehanteerd. Er wordt uiteraard gestreefd naar het verbeteren en schoonhouden van het milieu in alle opgaven. Voor de urgente opgaven Biodiversiteit en Leefbaarheid (Vitaal, leefbaar en bereikbaar) zijn een goede bodemkwaliteit, luchtkwaliteit en veiligheid belangrijke uitgangspunten.

2.8 Kwaliteit en kwantiteit van grondwater zijn op peil

De Basis op orde kent de volgende subdoelstellingen op dit punt:

- Drinkwater is voor iedere bewoner van Fryslân betrouwbaar en van goede kwaliteit. Voldoende schoon grondwater beschikbaar voor de drinkwaterwinning en ander grondwatergebruik, ook op lange termijn;
- Kwaliteit van grond- en oppervlaktewater is verbeterd;
- Grond- en oppervlaktewatersysteem toekomstbestendig inrichten.

Hoe verhoudt dit zich tot overige opgaven Omgevingsvisie?

Voor de kwaliteit en de kwantiteit van het grondwater blijft de provincie haar wettelijke taken en verantwoordelijkheden nemen zoals reeds verwoord in vigerend beleid. Nieuw is dat meer wordt

uitgegaan van natuurlijke omstandigheden en het principe van zuinig en meervoudig ruimtegebruik (bijvoorbeeld drinkwatervoorraad i.r.t. geothermie) in de diepe ondergrond. Een afwegingskader dient hiervoor nog te worden ontwikkeld voor de verschillende ondergrondse functies. Het waarborgen van de kwaliteit van het grondwater is één van de basis taken van de provincie en heeft daarmee een relatie met alle opgaven zoals opgenomen in de Omgevingsvisie.

Wat zijn de milieueffecten van het gewijzigd beleid?

Het betreft hier in hoofdzaak vigerend beleid met positieve effecten voor de kwaliteit van het water. Er is een risico in relatie tot meervoudig ondergronds ruimtegebruik omdat negatieve effecten (zeker in de diepere ondergrond) pas op langere termijn bekend worden en dan moeilijker te beperken zijn. Een beproefd en duidelijk afwegingskader is daarom zeker van belang.

Is “de basis op orde” op dit punt een noodzakelijke voorwaarde om de vier urgente opgaven te verwezenlijken?

De kwaliteit van het oppervlaktewater is een belangrijke voorwaarde voor gezondheid (opgave Vitaal, leefbaar en bereikbaar) en de opgave voor de Biodiversiteit. Overigens is er een grote overlap met de opgave ten aanzien van Klimaatadaptatie waarbij schoon water één van de doelen is.

2.9 Kansen en knelpunten van integrale opgaven

Onderstaande tabel geeft aan waar de kansen liggen dat de integrale opgaven elkaar versterken of negatief beïnvloeden. Onder de tabel is dit kort toegelicht.

	Fryslân houdt de leefomgeving leefbaar, vitaal en bereikbaar	Fryslân zet de energietransitie met kracht voort	Fryslân wordt klimaat-adaptief ingericht	Fryslân versterkt de biodiversiteit
Fryslân houdt de leefomgeving leefbaar, vitaal en bereikbaar	x	1	2	
Fryslân zet de energietransitie met kracht voort	1	x		4
Fryslân wordt klimaat-adaptief ingericht	2		x	3
Fryslân versterkt de biodiversiteit			3	x

1. Het grootschalig opknappen van bestaande bebouwing leidt tevens tot een bijdrage in de energietransitie omdat bebouwing energie zuinig tot energie leverend kan worden neergezet. Vanuit de energietransitie is de inzet vooral gericht op zon op daken en sanering van solitaire windmolens, dit kan positief uitpakken voor de leefbaarheid.
2. Leefbaar en vitaal is ook toekomstbestendig. Hiermee wordt ook bijgedragen aan een klimaat-adaptieve inrichting. Hierdoor is er sprake van een zekere wisselwerking tussen beide opgaven die vooral kansen lijkt te bieden.

3. Voor het klimaatadaptief inrichten is ook voldoende water met een natuurlijke situatie van belang. Ook voor versterking van de biodiversiteit is uitgaan van de natuurlijke situatie van water. Hier is derhalve een kans dat de integrale opgaven elkaar versterken.
4. In het MER is ook al geconstateerd dat de energietransitie van invloed kan zijn op de biodiversiteit. Voor grootschalige zonneparken en bijbehorende kabels en leidingen is ruimte nodig die voornamelijk in het landelijke gebied gevonden wordt. Hierdoor ontstaat er een risico dat er sprake is van een negatieve invloed op gebieden als Natuurnetwerk Nederland, Natura 2000-gebieden, weidevogelkansgebieden, ganzenoerageergebieden en beschermde soorten als gevolg van afname van leefgebied, effecten op bodem, water en/of vegetatie. Afhankelijk van uitvoering en inrichting zijn overigens ook positieve effecten mogelijk. Indirect kan de energietransitie ook gunstig zijn voor de biodiversiteit omdat het overkoepelende streven is om de klimaatverandering te beperken. Een goede landschappelijke inpassing staat centraal in het beleid. Het is aan te bevelen de effecten op de biodiversiteit goed te monitoren.

3 Samenhang Omgevingsvisie, Omgevingsverordening en programma's

Het advies van de Commissie m.e.r. is als volgt geformuleerd:

Zet in een aanvulling op het MER uiteen welke randvoorwaarden voor de omgevingsverordening en programma's volgen uit de Omgevingsvisie en hoe het integrale karakter van de Omgevingsvisie geborgd wordt.

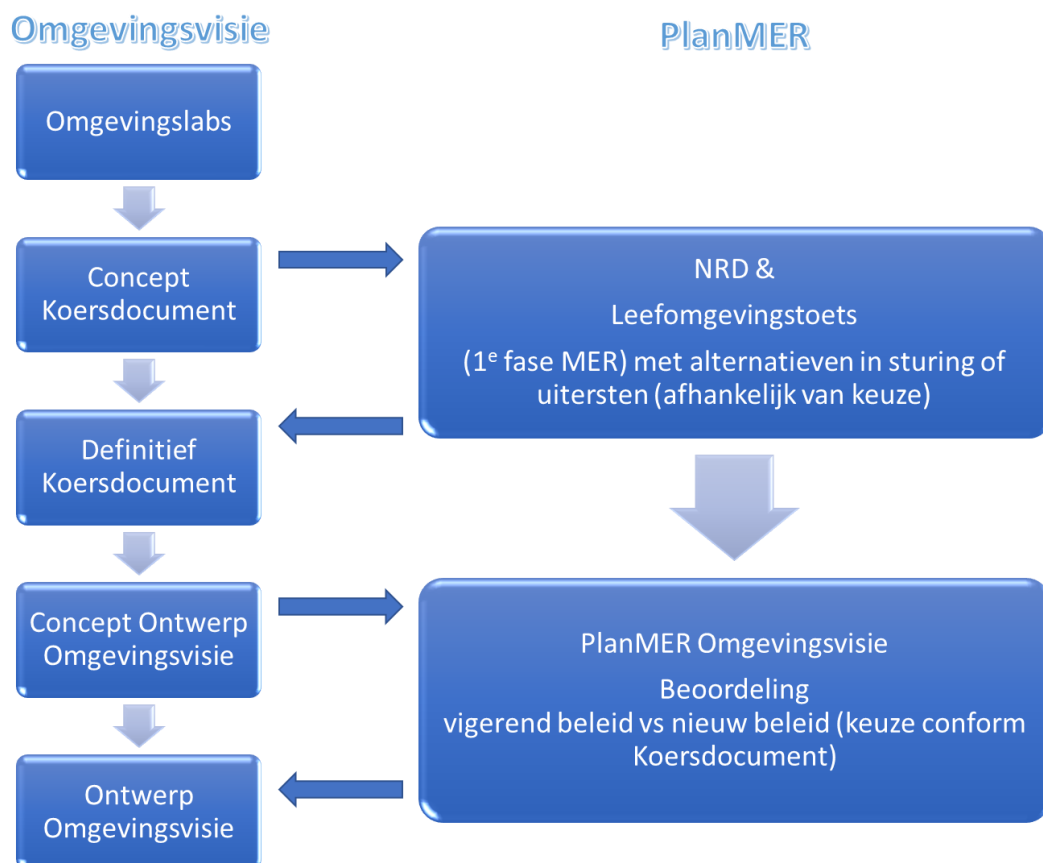
Dit onderdeel wordt hier niet behandeld, maar komt terug in de Omgevingsvisie en -verordening zelf. Belangrijk is in ieder geval dat de doelen uit de Omgevingsvisie duidelijk terugkeren in de Omgevingsprogramma's en dat op basis daarvan de voortgang consequent en langdurig gemonitord wordt. Monitoring zou in ieder geval vormgegeven kunnen worden aan de hand van de gesignaleerde risico's in het MER om zo belangrijke negatieve effecten zo veel mogelijk te voorkomen.

4 Alternatieven

Het advies van de Commissie m.e.r. is als volgt geformuleerd:

Geef in een aanvulling op het MER aan hoe het proces van trechtering van alternatieven is verlopen en op basis van welke milieuoverwegingen het alternatief is gekozen.

Op hoofdlijnen is het proces voor de Omgevingsvisie en het planMER als volgt gelopen:

De alternatieven die zijn gehanteerd hadden betrekking op de mogelijkheden die er voor de provincie waren in relatie tot verschillende keuzes. In het definitieve Koersdocument (Koersdocument Omgevingsvisie Provincie Fryslân, 19 juni 2018) zijn de keuzes die vervolgens zijn gemaakt gemotiveerd. Hierbij is ook aangegeven in hoeverre de 1^e fase MER (Leefomgevingstoets) hierbij van invloed is geweest en welke overwegingen bij iedere keuze zijn betrokken. De trechtering heeft dus hoofdzakelijk plaatsgevonden door de keuzes die in het Koersdocument zijn gemaakt. Omdat de (milieu)overwegingen hierbij in het Koersdocument goed zijn beschreven, worden deze hier niet herhaald, maar wordt naar het Koersdocument verwezen. De (ontwerp) Omgevingsvisie is vervolgens opgesteld op basis van de gemaakte hoofdkeuzes in het Koersdocument, incl. bijbehorende Leefomgevingstoets.

De Commissie m.e.r. beveelt in dit verband ook aan om in de combinatie van sturing en doelbereik één of twee extra alternatieven op te stellen. De Friese landschappen variëren bijvoorbeeld in grote mate qua schaal en structuur (bijvoorbeeld de eilanden versus het vasteland), welke tot uitdrukking komen in de kernkwaliteiten per gebied. In feite worden alle ontwikkelingen met de Nije Pleats-methode in de Omgevingsvisie opgevangen met een proces van inpassing. De mogelijkheid om per landschapstype de

schaal en omvang van nieuwe activiteiten en ingrepen te differentiëren om de kernkwaliteiten te behouden, blijft evenwel onbesproken in het MER.

Fryslân heeft een rijke schakering aan landschappen: kleinschalige zandlandschappen in het (zuid)oosten, het weidse veenweide- en merenlandschap in het Lage Midden overgaand naar de open kleilandschappen in het noorden en het westen, en uiteindelijk eindigend in het waddengebied met zijn kwelders, zee en eilanden. Reeds in het streekplan is de waarde van het landschap voor de bewoners en bezoekers en verschillende functies uiteengezet.

De provincie vraagt bij ruimtelijke ontwikkelingen om een zorgvuldige inpassing en heeft hiervoor in het Streekplan handvatten geleverd in de vorm van kernkwaliteiten per hoofdlandschapstype. De hoofdlandschapstypen beslaan relatief grote gebieden waar de kernkwaliteit grof gesorteerd was uitgewerkt. Inmiddels heeft een verfijning plaatsgevonden van de hoofdlandschapstypen in de landschapstypenkaart en de kernkwaliteiten van landschap en cultuurhistorie zijn uitgewerkt in de Structuurvisie Grutsk op 'e Romte. De kernkwaliteiten dienen te worden gebruikt in de ruimtelijke planvorming, zodat de onderscheidende landschapstypen herkenbaar blijven. Omdat de Omgevingsvisie geen (min of meer) concrete ruimtelijke plannen bevat en niet is opgesteld op het detailniveau van de landschapstypen is het niet mogelijk om in dit stadium de aanbeveling van de Commissie m.e.r., om extra alternatieven op te stellen, te volgen. In de meer gebiedsgerichte programma's is de verwachting dat dit detailniveau wel kan worden behaald. Zo is er ook in het verleden bijvoorbeeld al een MER opgesteld bij de totstandkoming van de Veenweidevisie, wat als een gebiedsgericht programma kan worden beschouwd.

Inmiddels zijn meerdere omgevingsprogramma's al in voorbereiding, zoals het biodiversiteitsherstelprogramma en het veenweideprogramma 2020-2030. Daarin worden de doelen, kaders en principes van de Omgevingsvisie verder ingevuld en toegepast. Het werken met programma's en de Nije Pleats methode is geen theorie noch het vooruit schuiven van lastige keuzes, maar krijgt nu al daadwerkelijk invulling op basis van de ambities, doelen, kaders en principes vanuit de Omgevingsvisie. Keuzes op doelniveau zijn gemaakt en vandaaruit gaan vervolgens keuzes op niveau van gebieden en inrichting gemaakt worden; op dat schaalniveau zal zorgvuldige inpassing per gebied of landschapstype plaatsvinden aan de hand van de principes. Dit geeft richting, maar oplossingen per gebied kunnen verschillen. De Omgevingsvisie geeft geen eindbeeld maar wel richting/koers aan het vervolg.

5 Effectbeoordeling, doelbereik en monitoring

Het advies van de Commissie m.e.r. is als volgt geformuleerd:

Concretiseer in een aanvulling op het MER de beoordeling zodat duidelijk wordt wanneer opgaven bereikt zijn en de monitoring vormgegeven kan worden.

In het MER zijn de effecten bepaald op basis van expert judgement. Dit was nodig omdat de opgaven op hoofdlijnen beschreven en uitgewerkt zijn ten behoeve van de Omgevingsvisie. De wijze waarop de expert judgement is toegepast is als volgt: Eerst is door de provincie iedere opgave uitgewerkt en is door het projectteam van het MER het huidige beleid geanalyseerd. Vervolgens is door diverse experts van Royal HaskoningDHV op het gebied van ecologie, landschap, stedebouw, energie, klimaat, milieu en omgevingsvisies, een beoordeling gegeven van effecten in termen van kansen en risico's van het nieuwe beleid op basis van informatie en diverse bronnen uit Foto van de leefomgeving en hun specifieke kennis in hun vakgebied. Per opgave zijn deze resultaten vervolgens besproken met deskundigen vanuit de provincie zelf om na te gaan of er sprake is van een gedeeld beeld. Dit gedeelde beeld is vervolgens in het MER beschreven.

De provincie heeft in de visie iedere opgave uitgewerkt in:

- Wat er aan de hand is;
- Waar de opgave uit bestaat;
- Welke doelstellingen worden nagestreefd;
- Wat de provincie nu gaat doen.

Hierbij is gebruik gemaakt van de kansen en risico's die het MER heeft gesignaleerd. Een verdere concretisering is in dit stadium niet aan de orde maar vindt plaats in programma's of gebieds- of themagerichte uitwerkingen. De opgaven zijn bepaald aan de hand van een participatief proces, waaruit is gebleken dat dit belangrijke maatschappelijke opgaven zijn. Verder is de Omgevingsvisie vooral richtinggevend in deze opgaven en is de termijn waarop die opgaven bereikt zijn minder belangrijk. Tenzij, uiteraard, er een duidelijk jaartal aan de doelstelling is gekoppeld (bijvoorbeeld energieneutraal in 2050). Wél belangrijk is of de geformuleerde doelstellingen behaald kunnen worden en daar geeft het MER juist inzicht in.

De programma's of uitwerkingen dienen nader vorm te geven aan indicatoren om de resultaten in beeld te brengen, zoals ook in het MER beschreven (paragraaf 8.3). Tenslotte is het sterk aan te bevelen de doelen uit de Omgevingsvisie duidelijk te laten terugkeren in de Omgevingsprogramma's en op basis daarvan de voortgang consequent monitoren. Een startpunt voor de monitoring zou in ieder geval vormgegeven kunnen worden aan de hand van de gesignaleerde risico's in het MER om zo belangrijke negatieve effecten zo veel mogelijk op voorhand te voorkomen.

6 Natuur en Passende Beoordeling

Het advies van de Commissie m.e.r. is als volgt geformuleerd:

Geef in een aanvulling op het MER een verdieping op de Passende beoordeling en besteedt daarbij ook aandacht aan mogelijk te behalen positieve effecten.

Bij bovenstaand advies wordt onder andere het volgende voorbeeld gehanteerd: “Een voorbeeld is de transitie van het bestaand bebouwd gebied respectievelijk de ‘blue zone’. Hiervan wordt geconstateerd dat er nog geen concrete ruimtelijke ontwikkeling ‘beoordeelbaar’ is, maar de Passende beoordeling concludeert dat negatieve effecten op Natura2000-gebieden uitgesloten zijn. De Commissie meent dat een goede effectbeoordeling pas mogelijk is als de beleidsinzet nader geconcretiseerd is ...”.

De basis voor de beoordeling is als volgt beschreven in de Passende Beoordeling: “De provincie wil de mogelijkheden verkennen of elementen uit de ‘Blue zone’ aanpak passen bij Fryslân en kunnen helpen om de genoemde knelpunten te verminderen. Een Blue zone is een gebied waar mensen bovengemiddeld gezond en vitaal oud worden, onder meer door onderlinge verbondenheid. Duidelijkheid over de betekenis en invoering van ‘Blue zone’ voor Fryslân is hierbij essentieel:

- Er wordt verkend of elementen uit de ‘Blue zone’ aanpak passen bij Fryslân en kunnen helpen om knelpunten op het gebied van (ervaren) gezondheid en onderlinge verbondenheid te verminderen.
- Partijen worden bij elkaar gebracht en verbonden, of er wordt een campagne meegefinancierd.

Het moge hieruit duidelijk zijn dat de ‘Blue zone’ aanpak met name is gerelateerd aan bestaand bebouwd gebied, dus per definitie geen Natura 2000. Daarnaast gaat het met name om partijen bij elkaar brengen of een campagne financieren e.d., en niet om (grootschalige) ingrepen en voorzieningen nabij Natura 2000. Hiermee kunnen negatieve effecten op Natura 2000-gebieden uitgesloten worden. Wanneer Blue zone in een specifiek geval wel gepaard zou gaan met een ingreep of activiteit, bijvoorbeeld een sportvoorziening, vrijetijdscentrum, routenetwerk of vergelijkbaar project, dan zal voor de realisering daarvan een afzonderlijke procedure inclusief eventuele passende beoordeling gevolgd gaan worden.

Op dit moment wordt een verdere verdieping op de Passende Beoordeling dan ook niet noodzakelijk en ook niet voor mogelijk gehouden. Verdiepingen en concretisering komen aan de orde in programma’s of uitwerkingen zoals ook al eerder in deze Aanvulling beschreven.